

Hybridkrigföring är ett av de där begreppen som fångar en tidsanda. Det beskriver en form av konflikt som inte riktigt är krig, men inte heller fred; ett tillstånd där makt utövas genom en väv av handlingar som var för sig kan verka obetydliga, men som tillsammans formar ett strategiskt tryck. Det är en metod som blivit synlig först när Europa tvingats leva med den.

Ett gammalt mönster i ny gestalt

Att blanda reguljära och irreguljära medel är ingen modern uppfinning. Historien är full av aktörer som undvikit öppna slag och i stället slagit mot logistik, opinion och politiska strukturer. Det som är nytt är inte blandningen, utan den analytiska uppmärksamheten. När forskare i början av 2000-talet började beskriva konflikter där konventionella förmågor, gerillataktik, terrorism och kriminalitet samordnas, var det ett försök att fånga en förändrad verklighet: en konfliktform där synergin mellan metoder är viktigare än metoderna i sig.

Men hybridkrigföring har sedan dess glidit bort från slagfältet. I dag betecknar det lika mycket den politiska gråzonen: det rum där stater försöker förändra läget genom små, förnekbara steg, där varje steg är för begränsat för att utlösa ett militärt svar men där summan av dem flyttar maktbalansen.

Gråzonen som metod

Gråzonen är ett strategiskt rum byggt av tvetydighet. Den som agerar vill undvika den tröskel som skulle utlösa ett formellt väpnat angrepp, men ändå påverka motståndarens handlingsfrihet. Det kan handla om att testa gränser, skapa osäkerhet, utnyttja juridiska luckor eller belasta institutioner tills de börjar svikta. Det är en form av politisk krigföring som inte behöver uniformer för att vara effektiv.

Den västerländska debatten har ibland velat se en enhetlig doktrin bakom dessa handlingar. Men verkligheten är rörigare. Vissa operationer är samordnade, andra opportunistiska. Vissa följer en strategisk linje, andra är improvisationer som i efterhand fogas in i ett mönster. Att ge motståndaren för stor koherens är ett misstag; att se varje händelse som isolerad är ett annat.

Europa efter 2014

Annekteringen av Krim blev en vändpunkt. Den genomfördes med omärkta soldater, informationsoperationer, ekonomiska påtryckningar och cyberangrepp — en kombination som medvetet hölls under den tröskel som skulle ha utlösts om reguljära förband marscherat in under flagg. Det var en demonstration av hur snabbt fakta kan ändras när tvetydigheten är en del av verktygslådan.

Efter den fullskaliga invasionen av Ukraina har hybridverksamheten riktats mot Europa. Syftet har varit att skapa osäkerhet, splittra allierade och minska stödet till Ukraina. Metoderna är välkända: desinformation, sabotage, ekonomiska påtryckningar, proxyaktörer. Det nya är tätheten och den låga tröskeln för risktagning. Engångsagenter rekryteras för enstaka uppdrag, ofta via sociala medier. Attributionen blir svårare, den politiska kostnaden lägre.

Östersjöns tvetydiga botten

Östersjön har blivit en karta över gråzonen. Under de senaste åren har sjökablar och ledningar skadats vid ett flertal tillfällen. Fartyg har befunnit sig i närheten, ankare har släpats över botten, och misstankarna har varit politiskt laddade. Men bevisningen har ofta varit otillräcklig för att leda till fällande dom. Mönstret är återkommande: fysisk skada, ett fartyg i närheten, politisk misstanke, otillräcklig bevisning.

Det är just denna dubbelhet som gör metoden effektiv. Skadorna är verkliga, men avsikten är svår att bevisa. Samtidigt rör sig en växande skuggflotta av tankfartyg med oklara ägarförhållanden genom området, vilket ytterligare suddar ut gränsen mellan civilt och militärt. GPS-störningar från ryska sändare har påverkat tiotusentals flygningar och blivit en del av ett lågintensivt tryck mot kritisk infrastruktur.

Informationsmiljöns porösa väggar

Informationspåverkan är den billigaste arenan för hybridverksamhet. Under senare år har nätverk etablerats som skapar kopior av legitima nyhetssajter och fyller dem med vinklade eller fabricerade artiklar. Syftet är att underminera stöd till Ukraina, påverka val och skapa misstro mot institutioner. Det är en metod som inte kräver avancerad teknik — bara uthållighet och förståelse för digitala ekosystem.

I en tid där information rör sig snabbare än förmågan att verifiera den, blir informationsmiljön en egen stridszon. Den som lyckas så tvivel behöver inte vinna argumentet; det räcker att försvaga tilliten.

Migration, sabotage och proxyaktörer

Migration har vid flera tillfällen använts som påtryckningsmedel. Genom att driva människor mot gränser skapas politiska dilemman som kan exploateras i nästa narrativ. Sabotage har utförts av personer utan underrättelsebakgrund, rekryterade för enstaka uppdrag via chattappar. Det kan handla om mordbränder, paketattentat eller kartläggning av försvarsindustri.

Det är en metod som gör det svårt att skilja mellan kriminalitet, olyckor och avsiktliga angrepp. Just denna osäkerhet är en del av verktygslådan.

Kinas parallella gråzon

Kina använder gråzonsmetoder i Asien: kustbevakning, marin milis, konstgjorda öar och ekonomiska verktyg. Målet är att skapa irreversibla fakta utan att utlösa ett öppet krig. I Östersjön har kinesiskt flaggade fartyg figurerat i kabelärenden, vilket visar hur attributionen kompliceras när flera aktörer rör sig i samma gränsland.

Europas och Sveriges svar

EU och Nato har byggt upp strukturer för att hantera hybridhot: gemensamma ramverk, verktygslådor, underrättelsefunktioner och övningar. Sverige har stärkt totalförsvaret, inrättat en myndighet för psykologiskt försvar och gett sektorsmyndigheter uppdrag att förbättra lägesbild och informationsdelning.

Styrkan ligger i ett samhälle som har övat kris och som har en tradition av totalförvar. Svagheten ligger i att den civila infrastrukturen till stor del ägs av privata aktörer och att ansvaret är utspritt över många myndigheter. Det är just i dessa fogar som hybridhoten slår.

Framtiden – det kognitiva slagfältet

Generativ AI gör det möjligt att skapa trovärdiga deepfakes i realtid. En fabricerad kapitulationsorder eller ett falskt uttalande kan få omedelbara politiska konsekvenser. Kognitiv krigsföring handlar om att påverka hur människor uppfattar verkligheten, inte bara vad de tror.

Autonoma system kan komprimera besluts cyklerna. Drönare blir ett standardverktyg i gråzonen: billiga, förnekbara och svåra att hantera utan att eskalera. Den som kan agera snabbare än motpartens beslutsprocess har ett övertag som inte kräver ett enda skott.

Ett varaktigt tillstånd

Hybridkrigföring är inte ett förstadium till krig. Det är ett sätt att bedriva politik med andra medel, i ett rum mellan fred och krig. För Sverige och Europa innebär det att säkerhetspolitiken måste kunna hantera ett normalläge där belastningen är avsiktlig, där händelser är tvetydiga och där motståndskraften sitter lika mycket i samhällsstrukturen som i de militära systemen.

Det är en konfliktform som inte alltid syns, inte alltid går att bevisa, men som likväl formar den strategiska verkligheten — och som kommer att fortsätta göra det.

/Staffan Scherloff